

UITMUNTENDE PRAKTIKALE
AFSCHEIDS-PREDIKATIE

OVER

JEREMIA XVII:16.

Uitgesproken te BORSELEN in het jaar 1734

DOOR

den WelEerw. Zeergel. en Godzaligen Heer

FRANKO GAVEEL,

BIJ

ZEW. vertrek naar Nieuwe Tonge.

VIJFDE DRUK.

ROTTERDAM, - GEBR. HUGÉ.

1897.

Geschiedenis van de kerk te Borssele bestaat uit 3 brochures:

1e brochure: Hij gedenkt aan Zijn verbond tot in eeuwigheid.

Uit de kerkgeschiedenis van Borssele vanaf 1618.

*2e brochure: Uitmuntende praktikale afscheids-predikatie over Jeremia 17:16
door den weleerw. Zeergel. en Godzaligen Heer Franko Gaveel.*

*3^e brochure: Een kort overzicht uit het leven van Piet Melis en Keetje de Muynck
Beschreven door hun dochter Thona Butijn-Melis.*

Tekst: JEREMIA XVII:16.

Ik heb toch niet aangedrongen, meer dan een herder achter u (betaamde;) ook heb ik den dodelijken dag niet begeerd, Gij weet (het): wat uit mijn lippen is gegaan, is voor Uw aangezicht geweest.

Toen Socrates eens gevraagd werd, wie dat er *zonder ontroering* leefden? Antwoordde hij terecht: die zichzelf geen onrecht bewust zijn. De wijze Bias onder de Grieken gaf ook, op de vraag: wie in zijn leven *zonder vrees* was, tot antwoord: "de bezitter van een goede consciëntie." En inderdaad, daar is niets verkwikkelijker en niets maakt de ziel ruimer, onder alle kruis, hoon en smaad, dan een goede consciëntie voor den Heere, die van geen kwaad bewust zijnde zich in vrijmoedigheid op Gods alwetendheid kan beroepen.

Vooreerst. Wanneer de mens een vrije consciëntie heeft dan acht hij alle hoon, alle smaad, alle beknibbeling van zijn doen niets, het is hem licht van mensen geoordeeld te worden: **1 Cor. 4:3 en 4.** *Doch mij is voor het minste dat ik van ulieden geoordeeld worde, ofte van een menselijk oordeel: ja ik oordeel ook mij zelven niet: Want ik ben mij zelven van geen ding bewust: doch ik ben daardoor niet gerechtvaardigd: maar die mij oordeelt, is de Heere.*

Ten tweede. Als de mens vrijmoedigheid tot God heeft, **1 Joh. 3:21**, dan durft hij zich aan God toevertrouwen, zijn zaken voor Hem openleggen en Gods oordeel afwachten; en zeggen met **Job: Het is in Uwe wetenschap, dat ik niet goddeloos ben, Hoofdst. 10:17; en Hoofdst. 16:19** *ziet, in den Hemel is mijn getuige, en mijn getuige in de hoogten; ziet ook Job 31:5.*

Hierop is het, dat de heiligen van alle tijden en Jehova's knechten zich op God, die een Hartenkenner is, hebben beroepen, in al hun tegenloop. Nooit beter exempel zagen wij daarvan dan in Mozes; nooit luisterrijker vroom voorbeeld, dan in Jozua; nooit klaarder bewijs dan in een Job; nooit krachtiger blijk dan in David, om waarachtige getuigen daarvan te zijn. Om nu de getuigenissen van andere volken, die om ons zijn, stilzwijgend voorbij te gaan, zullen wij ons slechts bepalen bij de woorden van Jeremia, zoo even uwen aandacht voorgelezen, en ze in hun verband beschouwen, dewijl daarin de Profeet zich geheel voor God openlegt, als hij zegt:

Ik heb doch niet aangedrongen, meer dan een herder achter u (betaamde); ook heb ik den dodelijken dag niet begeerd, Gij weet (het): wat uit mijn lippen is gegaan, is voor Uw aangezicht geweest.

Jeremia, den volke ten profeet gesteld, om zijn ambt getrouw te bekleden, doet hier zijn klacht tot God over de goddeloze gedraging der boze Joden.

1. Hij houdt zijne aanspraak tot Jehovah den waren God, Die alleen te aanbidden is; en tevens den weldadigen God voor het hopen Israël, een rechtvaardige Wreker van de bozen, **vs. 18.**

2. De deemoedige bede en het ernstig verzoek tot zielsgenezing en des onheils doet hij met aandrang, omdat God zijn roem is, **vs. 14.**

3. Daarin draagt hij mede den Heere voor: aan de een zijde het smadelijk beschimpen der Israëlitische Joden en snode uittarten over 's Heeren woord, **vs. 15**; en aan de anderen kant draagt hij in zijne bede voor: de rechtvaardigheid van zijn doen, de oprechtheid van zijn handel en getrouwigheid van zijn ambt, waarin hij zich voor God en al het volk manhaftig heeft gekweten; hetwelk hij nu openbaart voor de ogen van het Joodse volk, tot beschaming van alle tegenpartijders, **vs. 16**; *ik heb toch niet meer aangedrongen*, etc.

Woorden, aandachtigen! Die wij in deze ure de onzen zullen maken, om met dezelve van ulieden afscheid, te nemen op dezen dag.

De woorden behelzen in zich, een waarachtige betuiging, die de profeet, in de tegenwoordigheid van God en voor God doet, als hij zijn profetisch ambt, niettegenstaande alle lasteringen en kwade uitduiding der ongelovige Joden, getrouw had waargenomen onder den volke Israels.

Om deze woorden te verklaren, zoo let met mij op twee voorname hoofdzaken:

- I. Op Jeremias getrouwe gedraging in zijn dienst voor God: *ik heb toch niet meer aangedrongen*.
- II. Een beroeping op den alwetenden God, als getuige en kenner van zijn doen: *Gij weet het, wat*.

1. Wat nu het eerste deel aangaat, daarin hebben wij twee dingen aan te merken, als: Het gedrag des profeets: *Ik heb toch niet meer aangedrongen dan een herder achter u betaamde*; en op hetgeen de profeet niet had gedaan; *ook heb ik den dodelijken dag niet begeerd*.

A. In het eerste lid hebben wij wederom acht te geven op den spreker en het gene dat hij spreekt. De profeet die hier sprekend wordt ingevoerd, is buiten alle tegenspraak Jeremia.

1. Deze is van afkomst een zoon van Hiskia, geboortig van Anathoth, drie mijlen van Jeruzalem, gelegen in Benjamins land. **Jer. 1:1**.
2. Zijn naam, bij de Hebreëen Jeremijahu of Jeremia in het Nederduitsch, betekent: de verhevene des Heeren, of een die van God verhoogd is; of gelijk anderen het overzetten, de verwerping des Heeren.
3. In ambt een profeet en daartoe van God Zelf in zijn jongelingschap geroepen, aan welken God zeer harde commissiën gegeven had, namelijk: om uit te rukken en af te breken, te verderven en te verstrooien, ook om te bouwen en te planten, **Jer. 1:5-18**.

Van dit ambt spreekt de profeet en getuigt daar van *dat hij niet meer heeft aangedrongen dan het een herder achter den Heere betaamde*.

Ik, zegt hij, *heb aangedrongen als een herder*. Het Hebreeuwse grondwoord een herder vertaald, komt van hetgeen weiden betekent, en geeft hier te kennen, dat een kudde schapen of ander vee gehoed wordt, en daarover zijn opzicht heeft.

Een ambt, reeds in den beginne van de wereld bediend, gelijk wij in Abel zien, **Gen. 4:2**; een bediening, in oude dagen meer dan nu geacht. Varro zegt: onder de ouden was elk aanzienlijk man een herder. De meeste patriarchen zijn grote herders geweest, **Gen. 47:3-6**. Onder de ouden hebben zelfs de koningen en koningskinderen zich niet geschaamd om met het herdersambt zich te bemoeien. Zo ook Mesa, de koning der Moabieten, **2 Kon. 3:4**. Om te zwijgen van Augius, den koning van Elis, Adonis, Antiphus, Isus en Endimiun, konings zonen. Bovendien hadden koningen hun veehoeders die op de kudde pasten. Farao had veemeesters, **Gen 47:7**. Saul een Doëg, **1**

Sam. 21:7. David had ook oversten der kudde. Echter waren de herders bij de *Egyptenaren* gehuurd, **Gen. 46:34.**

Het woord *herder* wordt in 's Heeren Woord wel overgebracht tot *koningen en vorsten* der aarde, want ook Cores anders Cyrus, der Persianen koning, wordt een herder genaamd, **Jes. 44:28**; en politieke vorsten, **Jes. 63:11**; **Jer. 6:8**; **Micha 5:4**. De beroemde dichter Homerus noemt den koning Agamen een 'herder der volkeren' en bij Euripides als zijn 'bestuurder der wagenen'.

Ja het wordt overgebracht tot *God in 't algemeen en tot Christus in 't bijzonder*. **Ps. 23:1**, **Jes. 40:11**. **Ezech. 34:28**, **Zach. 13:7**, **Hebr. 18:20**, **1 Petrus 2:25**. Deze is de Opperherder van zijne kerk; maar heeft onder de Herders, de Leeraars des volks, van welke hier gesproken wordt. Dit waren onder het O.T. de profeten, **Jer. 3:15**. *Ik zal ulieden herders geven naar Mijn hart*; zie ook **Jer. 23:4**, **Ezech. 34:1**; onder het N.T. de apostelen en leeraars, **Ef. 4:11**. En met recht worden zij zoo genoemd wegens al de overeenkomsten met dezelve, waarvan wij deze weinige opmerkingen noemen zullen.

Herders zijn leraars wegens hun *afkomst*, hebbende hun commissie van den Opperherder den Heere Jezus. Paulus zegt: *alzo houde ons een ieder mens als dienaars Christi*, **1 Cor. 4:1**.

Herders moeten verscheiden *hoedanigheden* bezitten, namenlijk: een herderlijk hart, dat niet wreed maar zachtmoedig en vol liefde tot de schapen is, **Joh. 10:11-15**; een waakzaam oog, dat ze kent en bewaakt, en een wakkere hand om ze te bewaren. Deze hoedanigheden zijn in een rechten herder.

1. Zij hebben een *liefdehart* tot hun schapen, een tedere zucht tot hun eeuwige welstand, zij behandelen de zielen met ontferming en hebben een medegevoel over hun staat. Paulus zegt: **2 Cor. 11:28-29**: *dagelijks overvalt mij de zorg van al de gemeenten. Wie is er zwak dat ik niet zwak ben? Wie wordt er geërgerd dat ik niet brande*, **Cap. 6:-11-12**, zegt hij: *ons hart is uitgebreid, gij zift niet nauw in ons*.

2. Zij hebben ook *waakzame ogen*, niet alleen dat zij hun schapen in al de bijzondere hoedanigheden trachten te kennen, volgens **Spr. 27:23**, maar houden een nauw opzicht over hen, opdat niemand door hun verzuim verloren ga of dwale, **Hand. 20:28**, hierom ook opzieners genoemd, **Fil. 1 :1**; **1 Tim. 8:2**; **Til. 1:7**.

3. Zij hebben ook een *wakkere hand* om hun schapen te redden, te beveiligen en te bewaren. Zij blijven in tijden van gevaar bij de kudde en vlieden met de huurling niet weg, **Joh. 20:11** Zij waarschuwen des Heeren volk om op hun hoede te zijn, zij ontdekken de listen van den helsen duivel, de lagen van de wereld; en, grijpt de duivel eens een schaapje uit de kudde, dan doen zij als David in zijn herderstijd, zij trekken dat uit zijn muil, **1 Sam. 17:34-36**. Zij verdedigen de Gemeente tegen verderfelijke kettters en dwaalgeesten **2 Tim. 16-17**, en **Tit. 1:9-11**.

Herders dragen met zich verscheiden herdersgereedschappen, namenlijk: een herderstas, schaar, staf en herdelijke fluit; dat vindt men ook in een recht leraar.

1. Zij hebben een *herderstas*, de bediening van 't Evangelium, gevuld met spijze, om het zwakke te sterken, met zalf, om 't gebrokene te genezen. **Ezech. 34:15-16**; met stenen van bedreiging en tucht, om daarmede de buitensporigen in te teugelen.

2. Zij hebben een *herdersschaar*, ik meen het snoeimes van de wet, om de zondewol af te snijden en af te korten, **Hebr. 4:12**, *Het woord Gods is levendig en krachtiger dan eenig tweesnijdend, zwaard dat doorgaat.*
3. Zij hebben een *herdersstaf*, het heilig Woord van God, om het volk te weiden en te regeren. **Micha 7:14**: *Gij dan, weidt Uw volk met Uw staf, de kudde Uwer erfenis die alleen woont.*
4. Zij hebben een *herderlijke fluit*, de liefelijke uitnodiging van 't Evangelium van heil en zaligheid. Herders hebben een zwaar en moeilijk werk, gelijk Jakob getuigt. **Gen. 81:40**: *Ik ben geweest dat mij bij dag de hitte verteerde en bij nacht de vorst. Zo staat het ook met die leeraars die veel en groot werk hebben, men moet met Paulus, zeggen: wie is er toe bekwaam? 2 Cor. 2:16.* De ouden noemden het: *Onus angelicis humoris tremendum* een last, zelfs voor Engelen schouderen vreselijk. Daarom zo menigmaal *een treffelijk werk* genoemd in de Heilige Schrift, **Hand. 13:2**, **1 Tim. 3:1**. En wie zal dit niet toestemmen, wanneer wij maar een weinig het werk van herders beschouwen?

1. Herderswerk is de schapen te *weiden*, hen van goede weiden te voorzien: *Zullen niet de herders de schapen weiden?* staat er **Ezech. 34:2**. Dat is ook het grote herderswerk van de leeraars van 's Heeren volk, het van het nodige zielenvoedsel te voorzien: het door de prediking van het Evangelie, en de bediening der Sacramenten, te brengen in grazige weiden en stille waterbeekjes, van al de volheid, die er in Jezus is; en van alle beloften der genade en der vertroosting des Geestes. **Jer. 8:15**: *Ik zal ulieden herders geven naar Mijn hart; die zullen u weiden (met) wetenschap en verstand; ziet ook Jer. 13:4.*

2. Herderswerk is ook, de schapen te *leiden* en te besturen, op den weg dien zij gaan moeten, door middel van hun stem, staf en vooruitgaan, **Joh. 10:4**: *Wanneer hij zijn schapen uitgedreven heeft zo gaat hij voor hen henen en de schapen volgen hem, vermits zij zijn stem kennen.* Dat doen ook getrouwe leeraars, zij onderwijzen hun schapen door de levendige stem; zij roepen als zij zouden afwijken: *Dit is de weg: Jes. 30:20-21.* Door de staf der ernstige bestraffing, bedreiging en kerkelijke tucht, brengen zij hen terecht, zij gaan hun kudde met een godzalig voorbeeld voor. **1 Pet. 5:2-3** *als voorbeelden der kudde. geworden zijnde. Daarom worden zij voorgangers genoemd. Luk. 22:26; waarom Paulus ook riep tot de gemeenten van Corinthe en Filippensen; weest mijne navolgers 1 Cor. 4:10; Fil. 3:17.*

3. Herderswerk is ook schapen te *bewaken* en te bewaren. **Luk. 2:8**: *Zij hielden de nachtwake over hun kudde.* En komen er wolven, dan wagen zij hun leven voor de schapen, zoo als van een goede herder getuigd wordt, **Joh. 10:12**. Zoo doen ook getrouwe leeraars. Zij waken voor hun zielen. **Heb. 18:17**. En daarom worden zij menigmaal wachters genoemd. **Jes. 62:6. Ezech. 3:17**; zij gaan rondom de kudde, om te zien, of er ook gevaar is; is dat zoo, dan roepen zij en verdedigen hun kudde.

4. Herderswerk is, afgedwaalden *terecht te brengen* en het verlorene op te zoeken. **Luk. 15:4; Ezech. 34:12**; zoo gaan ook geestelijke herders heen, om de verloren schapen van het huis Israël op te zoeken, **Matth. 10:6**. Dwalen zij af in leer en leven, zij brengen hen terecht door den geest der zachtmoedigheid.

5. Herderswerk is, de zwakken, de zieken, de gewonden onder de kudde te *verschonen*, te koesteren, te verbinden en te genezen, het gebogene op te richten. Dat doen ook

geestelijke herders, zij schikken zich met Jakob *naar den gang van het werk*. **Gen. 38:13-14.** *Zij trachten het zwakke te sterken, het kranke te genezen, het gebogene op te richten, het ongetrooste te vertroosten.* **Ziet Jes. 40:1; Col. 4:8; 1 Thess. 2:11.**

6. Herders is nog eigen hun kudde *vruchtbaar te maken*, dat ze zich in menigte uitbreiden. Daar leggen het de geestelijke Herders ook op toe, om elk bijzonder vruchtbaar te doen zijn in het goede, en te doen opwassen in kennis en genade, **2 Petr. 3:18.** Jongen, te telen door het Evangelie, **1 Cor. 4:15.**

En eindelijk: wij weten ook dat herders voor hun zwaarwichtig werk ook *loon* ontvangen, dat zien wij aan Jakob bij Laban, die zeven jaren diende om Rachel. De geestelijke herders hebben ook een genadeloon te wachten, **Matth. 20:2.** *Een iegelijk zal loon ontvangen naar zijnen arbeid,* **1 Cor. 3:8; Openb. 11:18.** Trouwens, de twee honderd zilverlingen zijn voor de herders, **1 Cor. 3:12.**

Als zulk een herder, zegt de profeet, heb ik aangedrongen, en mij onder ulieden gedragen. De profeet verondersteld hier twee zaken.

1. Dat Israëls volk *een kudde* was, waarover Hij hem gesteld had als herder. En voorzeker onder die naam komt ons de kerk voor. **Ps. 77 vs. 21:** *Gij leidet Uw volk als een kudde, door de hand van Mozes en Aáron.* Zij zelf erkennen het, **Ps. 100:3,** *wij zijn Zijn volk en de schapen Zijner weide;* zijnde een kudde, een menigte uit velerlei soort, die tezamen één herder, één weide en één schaapstal hebben.
2. Dat de profeet, die grote last op zijne jonge, zwakke schouderen gelegd was door God, **Jer. 1:10-17;** en wel met bedreiging van verderf en ondergang, zoo hij zijn ambt niet getrouw waarnam, met verzekering van de Goddelijke bijstand en uitnemende beloften van uitredding en behoudenis en de weergaloze eer van Gods mond te zijn in tijd en eeuwigheid; dáárop heeft hij aangedrongen. Het grondwoord *utz* is door de geleerden verschillend overgezet. Het betekent een *wakker haasten* en bij overbrenging een *aandringen*, want die haast heeft, staat en dringt op de zaak aan. Zo wordt het in het O.T. in tweederlei vertaling gevonden: *door haasten:* **Joz. 10:13.** *De zon stond stil en haaste niet onder te gaan.* Door *aandringen*, dat wij viermaal vinden: dringt niet aan om mij te vertroosten over de verstoring, **Jes. 22:4;** **Gen. 19:9;** **Exod. 5 :13;** en hier in onze tekstwoorden. De 70 overzetters hebben het vertaald voor *arbeiden: maar ik heb gearbeid u achterna te volgen;* geheel anders als de grondwoorden medebrengen, hoewel 't de zin der zaak enigszins uitdrukt. Als men het neemt voor *haasten*, dan zoude de zin wezen: ik heb niet gehaast een herder achter u te wezen, noch mij zelven tot profeet op te werpen; neen, God heeft er mij toe genoodzaakt en gij zelve hebt mij verkoren en geroepen tot het ambt. Zoo zou hij hier de wettigheid van ambt aan de dag brengen. Maar liever houden wij ons bij deze vertaling van *aandringen:* ik heb toch aangedrongen als een herder; waarmede de profeet zoude te kennen geven hoedanig hij had aangedrongen als een getrouw profeet en herder, die zijne kudde aan- en voortdrijft met allen ernst, en wanneer hij gevaar ziet om ze te beveiligen en hun verderf voor te komen. Dus denken wij dat de profeet deze zaken te kennen geeft:

1. Ik heb aangedrongen als een herder, dat is gestaan naar de kennis van mijn volk en tijdgenoten, de schapen uwer weiden, om hun staat, en gelegenheid en de dingen die hun nodig waren, te kennen.

2. Ik heb aangedrongen als een herder, geeft te kennen: ik heb hun geopenbaard de grootheid van hun zondestaat, verdorvenheid en goddeloze handelwijze.

3. Ik heb aangedrongen als een herder, geeft te kennen: ik heb geopenbaard de grootheid van hun zonden en de vreselijke straffen, volgens Uw Goddelijk bevel aan mij gegeven.

4. Ik heb aangedrongen als een herder, geeft te kennen: ik heb alle bedenkelijke redenen, zachte en harde, alle heilzame middelen en krachtige beweegredenen voortgebracht, om het volk van zonden en oordeel te overtuigen, de middelen aan de hand gegeven, uwe weldaden voorgehouden, Uw verbond hun voorgesteld, de weg tot bekering en ontkoming aangewezen en hen bedreigd, zoo zij onbekeerd bleven, met tijdelijke en eeuwige straffen. Ziet, zo heb ik mij gedragen.

Achter u, Heere. Hoewel men bij overneming zou kunnen zeggen: *achter u*, die mijne kudde zijt, het volk mijner weide; zoo blijkt het klaar, volgens het oogmerk van de profeet, dat door U, de Heere verstaan moet worden, die hij als Opperherder erkent, volgens **Hebr. 13:20; 1 Petr. 2 :25**. Wiens knecht en onderherder hij was; achter Wie hij gevolgd was, zoals Hij was voorgedaan. Door die uitdrukking geeft hij te kennen: dat hij voor God en Zijn zaak gestaan heeft; dat hij met en door God had aangedrongen; dat hij zich stipt aan het Goddelijk voorschrift had gehouden; ja, dat hij in de Goddelijke voetstappen was getreden; en de Heere nauwkeurig was nagewandeld om 't volk dezelfde weg te leren, die de Heere geopenbaard heeft.

Doch niet meer dan een herder betaamd; ik heb wel aangedrongen als een herder maar niet meer; ik ben niet verder gegaan dan het mij betaamde. Hoewel het woord betaamde, in de grondtaal niet gevonden wordt, zoo is het nadrukkelijk door onze vertalers tussen twee haakjes er bij gezet. Hier hebben wij twee dingen aan te merken: De vereiste plicht van een herder in het aandringen achter de Heere, namenlijk:

1. Het betaamt een herder aan te dringen met volkomenheid van zijn hart, met geheel zijn ziel, met alle overlegging der gedachten, met alle ongeveinsdheid, verwerpende alle bedekselen der schande.

2. Het betaamt een herder aan te dringen met de volkomenheid van zijn hart, met zijn gehele ziel, met verstand en oordeel, kennende de zaken die aan te dringen zijn; met voorzichtigheid wetende tijd en wijze; met bescheidenheid, gevende ieder zijn bescheiden deel; met onderscheiding, **Jer. 15 vs. 19**; zonder aanzien van personen, zonder mensen te behagen, **Gal. 1:10**; met alle zachtmoedigheid, **2 Tim. 2:25**; met alle liefde en vriendelijkheid, **vs. 24**; met grote zorg en bekommring voor hun zaligheid; met kloekmoedigheid om onder tegenheden niet te bezwijken. **Jer. 1:8**. Met vrijmoedigheid om niets achter te houden; met een heilige ijver, want God, Die een ijverig God is, wil Zijn werk met vlijt gedaan hebben; met volständigkeit om er in te volharden, **Jer. 15 :20**; zijt, getrouw tot in den dood toe. **Openb. 3:10**.

3. Het betaamt een herder aan te dringen met woorden die altijd met zout besprengd en aangenaam zijn, **Col. 4:6**. Zo door de prediking van Gods Woord, alsook in de huizen, dat is, overal waar zich maar de gelegenheid opdoet. **Jes. 32:10, Hand. 21:15**.

4. Het betaamt een herder aan te dringen door een Godzalige wandel, tot een voorbeeld voor gelovigen en ongelovigen, **1 Tim:4:7-12**. Dat is een voorbeeld der kudde te zijn, **1**

Petr. 6:8; met alle rechtvaardigheid, **1 Thess. 2:10**, **Tit. 1:8**; met matigheid, **1 Tim. 3:8**; met reinheid, **1 Tim. 4:12**; eerbaar, **1 Tim. 3:2**; nederig, ootmoedig, **Hand. 20:19**; met bescheidenheid, **1 Tim. 3:3**; in liefde, **2 Tim. 4:12**; in heiligheid.

5. Het betaamt een herder aan te dringen achter den Heere tot een goed einde, de ere Gods bij alle gelegenheden voor te staan, het werk der bediening; heerlijk te maken; Jezus Christus en Die gekruisigd het doelwit, het midden en het einde met zijn verdiensten te stellen. De bekering van zondaars tot God, de volmaking der heiligen en opbouw van het lichaam Christus. De zaligheid van zichzelf.

Ziet, mijn geliefden, zoo betaamt het een herder aan te dringen! Wanneer nu de profeet zegt: *Ik heb niet meer aangedrongen, dan een herder achter U betaamde*, zoo zal hij buiten alle twijfel daarmee willen te kennen geven:

1. Dat hij zich in dat profetisch ambt niet had ingedrongen, noch lichtvaardig aangenomen, noch met een verkeerden ijver aangedrongen. Neen, maar dat hij met Mozes, **Exod. 4:13**, lang had geweigerd en gebeden, dat hij om zijn onbekwaamheid mocht ontslagen worden, **Jer. 1:1-7**. Een blijk dat hij niet gehaast had om profeet te zijn.
2. Dat hij ook het profetisch ambt niet had afgeslagen, noch geweigerd had de commissie van God aan hem gegeven, uit te voeren. Ja, dat hij niet getracht had, gelijk Jona, de mond des Heeren weerspanning te zijn, maar de roeping van de Heere had opgevolgd.
3. Hij geeft er mede te kennen een verklaring van zijn oprechte handel en zijn ambt, dat hij zich daarin getrouw had gekweten, niet meer dan hem betaamde. Maar ook zo veel als God hem was voorgegaan, en dus stipt gebleven was bij zijn commissie in alle hoedanigheden, zoals boven genoemd is; hebbende niet één woord af of toegedaan, maar met Gods eigen woorden aangedrongen.

Ook heb ik den dodelijken dag niet begeerd. In welke woorden de profeet zich zuivert van de laster der boze Joden die hem beklagden dat hij den dodelijken dag voor hen begeerde, wat de profeet hier ontkent: *Ik heb den dodelijken dag niet begeerd.*

De profeet spreekt hier van een *dodelijken dag*; hij gewaagt van een dag en wel van een dodelijken.

1. Ik zal u geen verklaring geven, van de dag, wat die eigenlijk in de natuur is. God schiep die met de tijd en stelde door licht de dag vast. Zoo is Gods Geest gewoon door de dag te verstaan een enige stonde, terwijl de zon de vlakke of gezichtskring van de aardkloot verlicht, **Gen. 1:5**; of een gelegene tijd; of een tijd van vele eeuwen.

2. Het heeft meer onderzoek nodig wat een *dodelijke dag* is en wat men daardoor verstaan moet. Het grondwoord betekent *tot den dood toe krank zijn*; van dit woord haalt men de naam des mensen, nl. Enos; dat is, *een ellendig mens*; die zoo genoemd wordt wegens zijne dodelijke krankheid door de zondeval. Het is hetzelfde woord dat in **vs. 9** gevonden wordt. Sommigen hebben hier gelezen onosj in plaats van anosj, (hebbende voor de *kamits* gebruikt) en dan zetten zij het over: *Ik heb den dag des mensen niet begeerd*, gelijk de Syriërs en Arabiërs in onze oude Misze vertaling. De 70en hebben: *den dag des mensen*, en verstaan daardoor de dingen, welke de mens in zijn dagen begeert, zoals: eer, aanzien, rijkdommen, staten en wellusten, of de kwade

dagen, die met veel moeite en strijd bezet zijn; **Job 7:1 -8**. Maar wij blijven bij onze vertaling den dodelijken dag.

3. Door dezen *dodelijken dag* verstaan wij naar het profetisch oogmerk twee dingen: Alle tijdelijke rampen, zoals: hongersnood, oorlog, 't zwaard des vijands, **Jer. 14:15 - 16**. Verwoesting van haardsteden, van Jeruzalems stad en tempel, **Cap. 9:10-11**; het verpletteren van hun kinderen tegen de steenrotsen, **Jer. 15:7**; een 70-jarige ballingschap en pijnlijk doden, die de meeste zondaren moeten ondergaan, **Cap. 16 :4**. Door den dag des doods, kan ook verstaan worden, de dag des doods en de eeuwige verdoemenis, daar de onbekeerde Joden toch zekerlijk zouden komen, zo zij zich niet bekeerden, want, *de bezoldiging der zonde is de dood*, **Rom. 6:23**. Dat is: tijdelijke en eeuwige straffen aan ziel en lichaam.

4. Deze tijd mag met recht een *dodelijken dag* genoemd worden, omdat zulke dagen voorboden van den dood zijn, die met vele dodelijke dingen vergezeld gaan, en de Joden veel dodelijke smarten, pijn en weedom in die dagen zouden aandoen, zodat de dood voor het leven zou begeerd worden, **Jer. 8:3**; en het einde van die dodelijke dag een ruïne des volks zoude zijn, **Jer. 9:21-22**; en omdat de verdoemenis niet anders dan een eeuwige dood is. **Openb. 20:14**.

Dezen dodelijken dag had Jeremia *niet begeerd*, hij had hem wel bedreigd en voorzeggd, maar die niet begeerd of gewenst, zoals Jonas en de discipelen van Jezus, die de dood over Nineve en Samaria begeerden. Het grondwoord geeft te kennen: met een vurige begeerte, met verlangen naar de zaak. De 70en hebben het vertaald: dat het grotelijks, ernstig en overmatig begeren te kennen geeft. Dit ontkent de profeet. Ik heb niet begeerd den dodelijken dag; daarmee zal hij willen te kennen geven:

1. Ik heb den dodelijken dag niet begeerd, dat is: ik heb niet uitgezien, noch gereikhsd naar uw ondergang, hoewel ik om uw goddeloosheid wel gebeden heb dat die een einde mocht nemen, **Jer. 12:1-3**.
2. Ik heb den dodelijken dag niet begeerd, dat is: ik heb mij niet verheugd in het kwade, gelijk die van Anathoth, mijn land en stamgenoten, **Jer. 11**; maar integendeel daarover, geweend en misbaar gemaakt, als de wilde draken, **Jer. 9:1**.
3. Ik heb den dodelijken dag niet begeerd, dat is: ik heb alle middelen aangewend, om uw dodelijke dag te voorkomen, en de dag van zaligheid voor u te verkrijgen, door de ernstige predikatiën, heilzame vermaningen, getrouwe waarschuwingen, door aanbieding van bekwame middelen met beloften van leven, **Jerem. 6:10**; met gedurige smeking bij God en ernstige gebeden, die met een ziltige vloed van tranen nat besproeid zijn geweest. **Jer. 14:7-9** en **vs. 19-20**.

Dat dit alzo in waarheid bestond, toont de profeet in het tweede deel van onze tekstwoorden, als hij zich op Gods alwetendheid beroept: *Gij weet het, wat uit mijn lippen is gegaan, is voor Uw aangezicht geweest*.

Dat God alwetend is en al zijn doen kende, wordt nooit anders dan door weten, kennen en beproeven vertaald. De 70 overzetters hebben het vertaald: gij gelooft het. Maar beter is, zoals de onzen: *Gij weet het*. Of gelijk **Job 10:7**. *het is in Uw wetenschap*. Dat God alles weet heeft bijna geen bewijs nodig, omdat dit een Goddelijke eigenschap in Hem is, waardoor Hij met een eeuwige daad in Zichzelf op de allervolmaaktste wijze alles kent, **Joh 12:13**.

1. Hij is een God der wetenschappen, **1 Sam 2:3**; Wiens verstand oneindig en onbegrijpelijk is, **Ps. 139:6 en 147:5**. Eeuwige, **Hand. 16:18**. Onafhankelijk, **Jes. 40:13-14**. Werkzaam, **Spr. 3 :19-20, Job 11:22**.
2. Hij weet ook alles en gaat over alle dingen, **Joh. 21:17**, Heere, Gij weet alle dingen, **Heb. 4 vs. 13** en **Joh. 3:20**. God is meerder dan ons hart en Hij kent alle dingen; Hij kent alle schepselen, **Ps. 50:11, Hebr. 4 :13**, maar bijzonder de mens **Ps. 8:13-15, Jer. 16:17 en 32:19**. De Heere zegt Zelf: Ik ken Efraïm en Israël is voor mij niet verborgen, **Hoz. 5:3**; God kent het hart en de geheimste gedachten van de mens: **1 Kon. 8:39, Ps. 139:10**. Hij kent al de woorden die de mens gesproken heeft of spreken zal, **Ps. 139 vs, 4**. Hij kent al hun daden, **Gen. 22 :12, 2 Kon. 19:27. Ps. 16**.

Omdat de Heere, de grote Hartenkenner, alles weet en kent, beroept zich de profeet op Gods alwetendheid, zeggende: Gij weet het; waarmede hij te kennen geeft:

1. Dat God zijn hart kende en gekend had eer hij in zijns moeders buik geformeerd was en daarom ook wist dat het niet in zijn hart was opgekomen om het verderf van het volk te zoeken.
2. Dat de Heere getuige was van al de woorden die hij tot het volk gesproken had. Gelijk God van de trouweloze profeten Zedekia en Achab getuigt, **Jer. 29:23**, en dus wel wist dat het Zijn woorden waren.
3. Dat de Heere ook al zijn daden kende, hebbende een gedenboek voor Zijn aangezicht, zijn gedrag onder het volk had bijgewoond en daarom ook wist dat hij niet meer had aangedrongen, dan het hem betaamde.

Wat uit mijn lippen gegaan is, is voor Uw aangezicht geweest. Door deze reden geeft de profeet een nadere verklaring van de woorden zijns monds.

Wat uit mijn lippen gegaan is. In de grondtaal staat eigenlijk: *de uitgang mijner lippen*, waardoor men hier niet verstaan kan de adem, die ook de lippen uitgaan, maar omdat de lippen het voorste van de mond en de werktuigen van de spraak zijn, zo verstaan wij door de lippen het ganse gebruik van mond, tong en, lippen. **Ex. 6:12, Job 2:10, Ps. 41:13**. En dat daar niets was uitgegaan dan predikatiën, inhoudende beloften en, dreigementen, die de profeet hun voorstelde. Deze waren geweest voor het aangezicht des Heeren, waarmede de profeet ongetwijfeld te kennen geeft:

1. Dat al de redenen zijns monds enkel waarheid voor God zijn geweest, dat hij niet gesproken had als de valse profeten om het volk bedrieglijk te misleiden.
2. Dat de reden zijns monds de Heere niet onbekend waren, daar die alle in Zijn tegenwoordigheid gesproken zijn, want het aangezicht Gods geeft Zijn tegenwoordigheid te kennen; **Gen. 17:1, Exod. 20:2. Ps. 90:8, Ps. 139:7**.
3. Dat de reden zijns monds volkomen en oprecht waren, dat hij niet geveinsd noch gevleid had, maar dat bij zich in alles oprecht en getrouw, voor God had gedragen.
4. Dat het geen onnutte en ijdele dingen zijn geweest, maar dat ze voor Gods aangezicht kunnen bestaan en Zijn goedkeuring wegdragen, **Jer. 12:3**; woorden en zaken, waardoor God Zijn oogmerk bekomen had, namelijk: der vromen behoudenis en der goddelozen verderf en ondergang.
5. Dus zal, de profeet met één woord willen zeggen: hoewel de Joden mij ten laste leggen, dat ik voor hen den dodelijken dag heb begeerd, hun ondergang gezocht, zo weet Gij, Heere, hoe vrij ik daarvan ben, dat ik niets gesproken heb als dat Gij belast hebt. Gij zijt er getuige van, ik laat het aan Uw oordeel over, die eens naar waarheid oordelen zult. **Jer. 2:19**.

Ziedaar, geliefde toehoorders! de woorden van Jeremia, de krachtige betuiging van de profeet, van ambt en van dienst; en hoe hij zich erin gedragen had. O, heerlijke gedraging, die elk leraar des N.T. tot voorbeeld moest strekken, om ook zo achter de Heere aan te dringen, God maar te volgen zoals Die ons in Zijn woord voorgaat. In straffen en bedreigen, niet het verderf, maar de zaligheid der hun toevertrouwde zielen in het oog te hebben; ja alles wat zij verrichten te doen voor het aangezicht des Heeren, ten einde zij een onergerlijke consciëntie voor God en mensen behouden.

*Waarde gemeente van Borsselen, schapen mijner weide en tarwe van mijn dorsvloer! Gij weet 't dat het heden de laatste dag, het laatste uur en de laatste predikatie is, die ik tot u spreek, waardoor ik een slot aan mijn bediening maak, en onze nauwe verbintenis afleg; de tijd is gekomen om van u afscheid te nemen; gelijk Paulus van de gemeente te Efeze, **Hand. 18 :21**. *De ure is daar dat de banden van bindselen moeten gebroken worden, hoewel de liefdeband tot uw zaligheid bij mij blijft.**

Ik ben gereed om den laatsten stap op den loopbaan onder ulieden te doen; waarom ik de woorden van de profeet, **Jeremia 17:16**, tot tekstwoorden genomen heb, om met dezelve verslag te doen, van mijnen dienst onder ulieden en uwe gedragingen omtrent dezelve, die ik dan voor het tegenwoordige tot de mijne zal maken. Maar met het vriendelijk verzoek, dat niemand mij verdenke alsof ik mij met Jeremia gelijk wil stellen. O neen! mijn eigen roem zou stinkende drek zijn, die mij elk billijkerwijze in mijn aangezicht zoude mogen werpen; te roemen is mij niet oorbaar; zo mijn lippen hier vleiden mijn mond zou mij verdoemen en mijn geest mij veroordeelden, **Job 9:20**. Het is een oud spreekwoord: *propria lavis pordit*: (eigen lof stikt), en gelijk Thimistiris bij Stobolus zegt, nl.: geen verhaal zo kwalijk als eigen zelfroem. Ook dat ondertekent mijn hart en dat heb ik, door genade geleerd, dat des Heeren arme knecht niets heeft om te roemen maar over het beste doen, verzoening in het bloed van Jezus nodig heeft.

Ik toch heb de minste gemeenschap met Jeremia, noch met zijn naam, noch met zijn zielsgestalte, want hij was van zijn moeders buik aan geheiligd, en ik een onheilige; geen gemeenschap met zijn ambt; hij een onfeilbaar profeet, ik een onwijze, en dwalende; hij een brandende kaars en een grote baken in zee in zulk een duistere eeuw, een vaste stad en koperen muur, tegen het ganse land, ik vol van duisternis, een gebroken en wankelende rietstaf; hij weergaloos in leer, onverzet in ernst, onbeschroomd voortgaande, ik daarentegen gebrekkelijk, verflauwende, vreesachtig; hij in heiligheid des levens, een sieraad en parel van Gods volk, een exempel van deugd; ik vol van gebreken die den schat in aarden vaten draagt **2 Cor. 4:-7**. Gaarne betuig ik voor de Heere en ulieden dat ik in volmaaktheid met Jeremia niet kan evenaren dat hoe zwak ik ook ben, met al mijn vermogen mijn bediening heb zoeken heerlijk te maken; **Rom. 11:13**.

Mijn gedrag onder ulieden in mijn ambt, van den eersten dag dat ik tot ulieden gekomen ben, is ieder bekend; niets heb ik achtergehouden van hetgeen u nuttig was, noch in het openbaar noch in uw huizen; ik heb aangedrongen tot bekering tot God en geloof in Jezus Christus onzen Heere; **Hand. 20:20-21**.

Ik heb niet aangedrongen meer dan een herder achter u betaamde. Ik heb aangedrongen gelijk het een herder achter zijne kudde betaamde.

Gij, o dierbare gemeente! zijt de kudde, die het eerst was toebetrouwd aan mijn dienst, in den jare 1730, den 8 Januari. Toen is die zware last uwer zielen, te zwaar voor Engelen, op mijn schouders gelegd door Dominé W. La MOTTE, uit **Jesaja 62:6: 0**

Jeruzalem, ik heb wachters op uw muren besteld, die geduriglijk al den dag, en al den nacht niet zullen zwijgen; O gij die des Heeren doet gedenken, en laat geen stilzwijgen bij ulieden wezen.

1. Het zal mij niet licht vergeten wat aandoening des harten ik daaronder had en met welk een gewicht uwer zielen ik werd aangedaan, onder de zegening en oplegging der handen, waarop ik des namiddags mijne intree-predikatie deed uit **Jesaja 62:1**: *Om Sions wil zal ik niet zwijgen en om Jeruzalems wil, zal ik niet stil zijn tot dat hare gerechtigheid voortkome als een glans, en haar heil als een fakkel die brand.* Met welke woorden ik mij toen voornam, aan ulieden bekend, om in geen geval te zwijgen, maar als een getrouw gezant mijn commissie, mij van God gegeven, uit te voeren.

2. Van dien tijd af aan heb ik aangedrongen als een herder, om ulieden te kennen, in naam, getal en hoedanigheden; wie vet, wie mager, wie ziek, wie krank, wie sterk, wie zwak was, wie verre en wie nabij waren. Mijn oog is over u waakzaam geweest, om op uw gedrag en naam te letten; mijne oren hebben menigmaal opengestaan voor uw gesloten deuren en vensters, om te horen hoe het daar omging, of daar wel gezette oefeningen waren, de kinderen wel werden onderwezen, of zij wel gebruik maakten van lezen en bidden, en elkander te vermanen met Psalm- en lofgezangen en geestelijke liederen. **Col. 3:16**.

3. Na bevind van zaken, heb ik bij u aangedrongen als een herder betaamt, om u zondigen, ellendigen en machtelozen te kennen; elke Sabbatdag heb ik u niet alleen de zonde tegen de eerste en tweede tafel van de wet, maar ook die onder ulieden elke dag geschieden, onder het oog gebracht; zoo dra ik zonde zag en van ongerechtigheden hoorde, ben ik geen stomme hond geweest, **Jes. 56:10**; maar als een getrouw gezant heb ik dat aan ulieden bekend gemaakt.

En ik weet tot op dezen dag toe niet een zonde die in het midden van ons geschied is, die ik niet heb bestraft en ernstig ben tegengegaan. Gaarne heb ik mijn mond, tong en lippen aan de Heere geleend, om zonder onderscheid van personen, stoute zondaars te straffen; roekeloze, dronkaards, waanwijze schijnheiligen te ontdekken, en op het nauwste te ontkleden; losbandige hoofden in te tomen en dartele wereldwichten vervaard te maken; daartoe hebben wij voor den *Heere geslagen met de hand en gestampt met den voet*. **Ezech. 6:11**.

4. Ik heb aangedrongen als een herder, om voor u te dragen de grootheid uwer zonden, de zwaarigheid der straffen, die God als een rechtvaardig Rechter, over de onboetvaardigen oefenen zal; de vrede heb ik u ontzegd, den oorlog met de Almachtige aangezegd. Ik weet niet dat ik ooit *uw handen heb gestijfd*, **Jer. 23:14**; nooit hebben wij u kussens onder de oren genaaid, **Ezech. 13:18**; noch met loze kalk gepleisterd **vs. 15**, *nooit met pluimstrijkende woorden omgegaan* **Thess. 2:5**. Gulhartig kan ik zeggen: O mijn dorsing, en de tarwe mijns dorsvloers! *Wat ik gehoord heb van den Heere der heirscharen, den God Israëls, dat heb ik u lieden aangezegd*. **Jes. 21:10**.

5. Ik heb aangedrongen als een herder betaamde, op allerlei wijzen en manieren, om maar vat op uwe gemoederen te hebben; daartoe heb ik al mijn arbeid en studie aangewend en den Heere gebeden, dat Hij mij maar zoo wilde besturen tot zulke woorden en zaken, die tot zielsontdekking strekken konden. Dan klommen wij eens op Ebals berg en lazen van de vloekrollen van 20 ellen lang en 10 ellen breed, vol vervloeking, die daar niet blijven, **Deut. 27**; **Ezech. 5:2-3**; **Gal. 3:10**. Dan gingen wij op den berg Gerizim om van daar te zegenen en het geluk uit te spreken, die er in de dienst van God is, **Deut. 11:29**, en **27:12**. Dan op Sinai's kruin, om de donderkloten te doen rollen en de bliksemstralen van Gods gramschap, op de zonde bedreigd, te vertonen. Dan op Sions hoogte om daar te roepen: *Hoe lieflijk zijn op de bergen, de voeten desgenen die het goede boodschappen*. Dan speelde ik op de fluit, de zoete tonen

des Evangeliums. Dan zongen wij klaagliederen over uw toestand, **Matth. 11:27**. Dan overtuigende, dan biddende en met tranen vermanende. **Hand. 20:31**; al naar gelegenheid van de tijd. En zo schikte ik mij naar zomer en winter, naar zaai- en maaitijd, naar regen en droogte, vruchtbare- en onvruchtbare jaren, naar gezondheid en krankheid der mensen. Ook heb ik altijd woorden op zijn pas trachten te spreken en daartoe heb ik gedurig bijzondere woorden uit de grote oceaan, uit 's Heeren woord gezocht, die ons daar aanleiding toe gaven.

6. Ik heb aangedrongen als een herder, om de zulken die in schaapsklederen wandelen en van binnen grijpende wolven zijn; ik meen geveinsden, òf die het voor zichzelf weten. òf die op valse gronden hun stad hebben gebouwd; die heb ik trachten te ontkleden en dat monsterdier te vertonen, opdat zij niet tot nadeel van de kudde zouden zijn en tot een bedrieger van uzelf. Te dien einde heb ik menigmaal daartoe bijzondere teksten gekozen en in meest al onze predikatiën kenmerken gegeven, waaraan enigen zichzelf konden toetsen, of hij een *bijna* of *geheel* Christen was. En hoe menigmaal heb ik dezulke met ontferming aangesproken en gebeden, dat zij zich zo ellendig niet zouden bedriegen, op zulke losse gronden de eeuwigheid niet afwachten, nademaal hun hoop en verwachting met de dood, zal vergaan en zij met een doemschuldige ziel voor God bloot zullen staan, gelijk, de dwaze maagden. **Matth. 25**.

7. Ik heb aangedrongen als een herder achter u betaamde, achter u, kinderen van God, ware schapen van de Opperherder, de Heere Jezus, **Joh. 10**, Wiens knecht ik ben. Ik heb mij als een Jacob geschikt naar den gang van het werk. Nooit heb ik u trachten te bedroeven, gelijk de vrienden van **Job** deden, hoofdstuk **6:4**; maar het minste vonkje van genade dat ik in u vond, heb ik hoog geacht en trachten aan te blazen, opdat het in liefde tot Jezus meer blakende zijn mocht. Het zwakke ben ik geworden als een zwakke, opdat ik het zwakke mocht vinden. De gebrokenen van harte heb ik trachten te verbinden en hun te helen met den balsem Gileads en die niet gaan konden, heb ik in liefdearmen gedragen, naar Jezus voorbeeld, **Joz. 40:11**. Die van de kudde afdwaalden en de gezelschappen der vromen somtijds verlieten, heb ik getracht op te zoeken en terug te brengen. Den sterke heb ik tot plichtbetrachting gedurig aangedrongen, **1 Joh:2**, en de bestredenen getracht de wapenen in de hand te geven om den boze te kunnen weerstaan, **Ef. 6**.

De vertroosten des Geestes en de vrolijkste Christenen heb ik tot juichen in den Heere opgewekt; ja, met één woord, ik heb de ganse kudde, grote en kleine kinderen, jongelingen, en vaders, trachten te leiden in de weiden van Gods verrukkenswaardige volmaaktheden, in de eeuwige liefde des Vaders; in de onuitputtelijke rijkdom en schoonheid van de Heere Jezus en in de liefelikheden des Heiligen Geestes. En hoe menigmaal heb ik u door de medewerking des Heeren, in de geestelijke eetzaal en wijnkelder, dat zoete, dat ziel verwonderde, dat vervrolijkende opgedist, dat tussen de Heere en de ziel van Zijn volk in het verborgen omgaat. Voor u heb ik gewaakt en die u wilden benadelen, met de stenen van de wet geworpen en met mijn staf geslagen: uwe versmaders met het oordeel bedreigd, **Zef. 2:8**; dat heb ik alles gedaan zoveel ik weet met mijn ganse hart en al de vermogens van mijn ziel heb ik aangedrongen; met al mijn verstand en oordeel heb ik te werk gesteld, wat best en voordelig voor u was; en met een volvaardige wil altijd zoo genegen, om met voorzichtigheid elk een zijn bescheiden deel te geven.

Met *woorden*, in predikatiën en catechisatieën, heb ik aangedrongen bij groot en klein, rijk en arm, elk naar hun vatbaarheid; dat deed ik in de Godsdienst, in particuliere oefeningen en in uw huizen; hoe menigmaal zelfs op de straten heb ik u aangesproken en vermaand.

Met een *voorbeeldige wandel*. Hoewel ik duizenden van gebreken gehad heb met al de heiligen, zo heeft de Heere echter zijn geringe en arme dienstknecht voor uitwendige ergerlijke zonden tot op dezen dag toe bewaard, zodat ik ruimhartig met Paulus zeggen kan: weest mijne navolgers, broeders! en merkt op degene die alzo wandelen, gelijk gij ons tot een voorbeeld hebt, **Fil. 3:17**; en **Cap. 4:9**: hetgeen gij ook geleerd en ontvangen hebt, gehoord en in mij gezien hebt; dat doende zal de God des vredes met u zijn.

Maar niet meer dan mij betaamde, want ik heb achter den Heere aangedrongen. Zoals ik heb aangedrongen, is de Heere mij in Zijn woord voorgegaan. Nu moet ik in schaamte voor den Heere wegzinken, dat ik Hem niet heb kunnen volgen, en ik heb menigmaal met Paulus moeten zeggen: wie is daartoe bekwaam? **2 Cor. 2 :16**. Echter is het waarheid dat ik mijn verflauwde leden, zooveel mij mogelijk was, heb trachten uit te strekken om mijn Opperherder te volgen; en hoe nader ik mijn Heer en Meester op de hielen volgde, hoe aangenamer het voor mij was, en ik een ruimer hart voor Hem vond.

1. Ik heb niet meer aangedrongen dan het mij betaamde, de *Goddellozen* te bestraffen, hun met het oordeel Gods te dreigen, vloek en toorn te verkondigen. God gaat zoo voor in Zijn woord, en dat heeft Hij mij tot een last opgelegd, onder bedreiging van de dood, **Jes. 3, Ezech. 3**. Wie zou dan niet profeteren als de Heere spreekt? moet ik met Amos zeggen.

2. Ik heb niet, meer aangedrongen als het mij betaamde, in *valse gronden* te ontdekken, daar de mensen gerust op nederzitten, als een Moab op de heffe, want zo God in Zijn woord, voorschrijft moest ik Hem navolgen.

3. Ik heb niet meer aangedrongen als het mij betaamde, de *schijnheiligen* te ontkleden, hun momaangezichten af te rukken en de wereld te laten zien wat lelijke monsterdieren dat ze zijn, en ieder er voor vlieden mocht. Zo deed Jezus zelf, **Matth. 12 en 23**; en dit voorbeeld moest ik volgen.

4. Ik heb niet meer aangedrongen als het mij betaamde, plichten voor te schrijven aan *iedereen*, aan ouders en kinderen, aan overheden en onderdanen, opzieners der kerk en gemeente. Neen, daar God ze niet vordert daar heb ik ze ook niet geëist Wij hebben u geen juk opgelegd, daar God u vrij van liet.

5. Ik heb niet meer aangedrongen dan het mij betaamde, met de *kerkelijke censuur* te oefenen, met dezulken het Heilig Avondmaal te ontzeggen, die in leer en leven dwaalden; ook dan gebruikte ik mijn herderstaf om te kastijden en mijn schaar om de zondige wol af te scheeren. Dit was mij zoo duur belast: **Matth. 18:11-18. Rom. 16 :17. Tit 3:10**, omdat de andere schapen zouden bewaard worden, **1 Cor. 11**.

6. Ik heb niet meer aangedrongen als het mij betaamde, om het *recht der kerk* te bewaren aan deze plaats; vele stormen hebben wij moeten uitstaan en dat van jaar tot jaar met het vernieuwen van de kerkeraad; wat hebben onze ambachtsheeren gewoeld, gedreigd en alle listen in het werk gesteld, om een kerkeraad naar hun zin te krijgen en er zulke mensen in te dringen, die noch van God of Zijn gebod weten, ten einde zij zoo meester van de kerk mochten worden, om een leraar naar hun zin daarin te plaatsten. Maar de Heere zij gedankt dat ik door Zijn genade niet een haarbreed heb laten glippen, noch met Mozes een klauw heb willen nalaten; zoo dat de kerk nu voorzien is van mannen die voor Godsvrucht en waarheid staan. En waarom ik ook aan die Heren menigmaal heb gezegd, dat ik niet kon noch mocht, omdat het niet mij maar des Heeren pand was, mij maar toevertrouwd om te bewaren, gelijk een rentmeester de goederen van zijn heer daar hij rekenschap van moet geven.

Een dodelijken dag heb ik met Jeremia ook niet begeert; dat weet Hij die alle dingen weet. Ik kan in dit opzicht met Job zeggen: Ziet, in den Hemel is mijn getuige, mijn getuige is in de hoogte, **Cap:16 :19**.

1. Ik heb nooit uw verderf gezocht, noch uw nadeel, noch uwe schade verlangd, veel minder mij daarin verblijd. Gulhartig kan ik zeggen, dat ik in bevinding, die zondige gestalte van Jona niet ken, die toornig en verdrietig werd, omdat den dodelijken dag niet over Ninevé kwam. **Cap. 4**.

2. Ik heb, wel is waar, veel over den dodelijken dag besproken, hel en verdoemenis gedreigd aan de goddelozen, ik ben veler donderende donderzoon geweest; maar och het is niet geweest omdat ik er voor mijzelf lust en vermaak in had om zondaren te bedroeven; neen, het zou mij duizendmaal gemakkelijker geweest zijn, om onder de kinderen Gods op Gerizim te staan. Maar de tijd van Gods oordelen reeds op land en kerk klevende en de hardnekkigheid van u, o goddelozen: was het, dat onder de getrouwigheid van mijn ambt mij in barensood bracht, zodat ik mij niet heb kunnen inhouden: **Jer. 6:11**. De druppelen van uw zielenbloed, had God mij toegerekend. **Ez. 3**, Mijn ziel heeft bij God voor uw zielen verpand gestaan, die ik langs die weg heb moeten lossen om rein te zijn van uw bloed, **Hand. 20:26**.

3. Ik heb den dodelijken dag niet begeerd, dien zelfs verwenst, de dag der zaligheid heb ik voor u begeerd. Ik kan met Paulus zeggen: de toegenenheid mijns harten en het gebed dat ik voor Israël doe, is hun tot zaligheid. **Rom. 10:1**. Ja, ik heb als Jeremia voor het aangezicht Gods gestaan, om het kwade af te wenden en het goede voor u te zoeken. **Jer.18:20**. O, had het in mijn macht gestaan niet één was er onbekeerd gebleven. Al mijne catechisatiën, predikatiën en bijzondere oefeningen, zijn gericht geweest om u tot zaligheid te brengen. Heb ik de bliksems van Gods, bedreiging uitgeschoten, het was omdat de donder- en onweersbuien van Gods wraak niet op uw hoofd zouden nedervallen. Staken wij de rode bloedvlag en de zwarte doodvaan op, het was om u als Benhadads knechten naar des konings huis te drijven, met zakken om de lenden en koorden om de hals. Blaasden wij op de bazuin, brulden wij als een leeuw of beer, het was om u te doen beven en den schrik des Heeren tot het geloof te brengen. **2 Cor. 5:11**.

Als de dodelijke dag van eeuwige verdoemenis met waarheid, verlegenheid, geestelijke radeloosheid op uw harten kwam, die tranen uit de ogen perste, o dan was ik blijde, maar niet omdat ik lust had in die waarheden; maar omdat dat de weg is, om er van verlost te worden.

Wat uit mijne lippen gegaan is, voor uw aangezicht geweest, niet alleen voor Gods aangezicht, in wiens tegenwoordigheid wij gestaan en gesproken hebben, die getuigenis van ons doen zal zijn in de oordeelsdag, maar wat uit onze lippen gegaan is dat is ook voor ulieder aangezicht geweest, voor uw aangezicht, *o gemeente van deze plaats*.

Vraagt gij wát uit mijn lippen gegaan is, gedurende de tijd dat ik uw herder en leraar was, ik antwoord: juist zeshonderd predikatiën en de vorigen dag des Heeren heb ik voor de derde maal het Amen van den Heidelbergse Catechismus gezegd. In alle deze predikatiën heb ik niets anders geleerd dan het zuivere woord van God, **1 Petr. 4:11**; niets zeggende buiten Mozes en de profeten, **Hand. 6:22**. Daar is niets uit mijn lippen gegaan dat tegen den Catechismus, Bijbel of Formulieren van eenheid strijdig is; ik heb die met mijn ganse hart ondertekend en uit overreding van dezelve altijd er voor geijverd. Altijd heb ik een afkeer gehad van weelderige verstanden, van uitsporige nieuwigheden en losse verklaringen, **2 Cor. 4:2**. De opgeblazenheid der nieuwelingen is bij ons verwerpelijk geweest, **1 Tim. 3:6**. Waren er geheimen in het woord en geloof, die de rede te boven gingen, ik legde mijn verstand gevangen en wilde niet wijs zijn

boven men behoort wijs te zijn; maar alleen trachten te betonen, in het leren deftigheid, het woord gezond en onverworpelijk te spreken. **Tit. 2:7-8**. Ik kan met Petrus zeggen: wij zijn geen kunstiglijk verdichte fabelen nagevolgd, als wij u bekend gemaakt hebben de kracht en de toekomst van onzen Heere Jezus Christus. **2 Petr. 1:16**, maar hetgeen wij gehoord, met onze ogen gezien, en onze handen getast hebben van het woord des levens, dat hebben wij u verkondigd, **1 Joh. 1:1-3**. Al wat ons menselijk begrip te boven ging lieten wij van de predikstoel, zodat al datgene dat uit onze lippen gegaan is, waarheden zijn daar ik mijn eigen ziel aan wage, om naar de eeuwigheid over te steken.

De ganse raad van God is van mijn lippen gegaan; al de waarheden van God zo in het algemeen als in het bijzonder: van Jezus en Zijn persoon, namen, ambten, staten, al de waarheden van 't verbond der genade, deszelfs weldaden, niets heb ik, met Paulus, achter gehouden van den gehelen raad Gods.

Dit alles is voor *ulieder aangezicht geweest*, in uw tegenwoordigheid; uw hart moet het toestemmen, en het hoogste woord moet er uit, dat ik nederig, betuig met Mozes, even voor zijn uitgang, toen hij de kinderen Israëls tezamen riep, zeggende: Ik neem heden tegen ulieden tot getuige den hemel, en de aarde: het leven en den dood heb ik u voorgesteld, de zegen en de vloek; kiest dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw zaad. **Deut. 30:29**. Ziedaar mijn gedrag onder ulieden.

Maar nu moet ik ook niet zwijgen, *hoe gij u omtrent mij en mijn dienst gedragen hebt*. Daarvan moet ik in het algemeen zeggen, dat ik met een eenparigheid van stemmen, niet alleen bij het college maar van de ganse gemeente beroepen ben. Wat was er blijdschap in de gemeente, zodra men hoorde, dat ik tot uw herder beroepen was. Ik kan tot lof van u zeggen hetgeen Paulus van de Galatiërs eens zeide: Gij hebt mij als een engel Gods aangenomen, ja, als Christus Jezus zelf, **Gal. 4:14**. Ik moet van u getuigen, o lieve gemeente van Borsselen! ik geloof dat geen leraar in het algemeen meer geacht kan worden, meer vriendschap genieten, dan ik onder u genoten heb, zoolang ik onder u verkeerde.

Maar dat de verkondiging van 't Evangelie tweederlei uitwerkselen gehad heeft, evenals Paulus zegt: de een tot een reuk des doods en de andere tot een reuk des levens, **2 Cor. 15:16**, kan ook zeker niet ontkend worden.

1. Sommigen, omdat ik achter den Heere heb aangedrongen en niet getracht heb mensen te behagen, zijn mijn vijanden geworden, omdat ik hun de waarheid zeide, **Gal. 4:6**. Deze stelde ik den weg des hemels te nauw voor en omdat ik hun met den dodelijken dag te veel bedreigde en omdat ik de sleutelen van het hemelrijk te licht gebruikte; andere leeraars deden zo niet, die en die was ook wel een goed predikant, maar stelde ons de weg geheel anders; het was maar verregaande koppigheid. Deze waren als de boze Joden, die zeiden: laat ons hem, Jeremia met de tong slaan en niet naar zijn woorden horen, **Cap. 18:18**. Boze Pashurs ontbraken er ook niet, die mij wel geslagen zouden hebben; zoo er geen vrees voor de wet was, **Jer. 20:2**. Maar hoe deze lasterden en mij in mijn dienst versmaden, \varnothing heeft de Heere mij voor stilzwijgen bewaard. Hoewel ik eenmaal verdrietig ben geworden, ziende der goddelozen hardnekkigheid en horende hun spotreden, zodat ik met verhaastende woorden van Jeremia zeide: ik zal Zijner niet meer gedenken en zal zo niet meer in Zijn naam spreken. Maar ach, het werd in mijn hart als een brandend vuur en besloten in mijn beenderen; ik bemoeide mij om te verdragen, maar konde niet. **Cap. 20:9**. Dit was in het jaar 1732, in de maand April, waarom ik den 20en daaropvolgende predikte uit **2 Kron. 6:15-16**.

O, wanneer de majesteit Gods, de eis mijner dienst, de kostelijkheid der zielen mij onder het oog kwam, de voorbeelden van de getrouwe profeten, apostelen en gezanten, dat dit hun deel was geweest, dan vervlogen al die gedachten, zodat mijn hart zeide: er komt van wat er wil, ik zal God achter aandringen, zoo lang ik adem heb. Kon Bileam tot Balak zeggen: zo Balak zijn huis vol zilver en goud gave, zoo kan ik het bevel des Heeren niet overtreden, dat de Heere spreekt, zal ik spreken, **Num. 24:13**; zou ik, die de Heere uit liefde wens getrouw te blijven, anders handelen, zodat het verderf Gods mij een schrik was, en ik niet vermocht, vanwege Zijne hoogheid, **Job 30: 20**.

Velen zijn bekeerd geworden, niet alleen aan deze plaats, maar ook in andere plaatsen, die door de Goddelijke besturing, tot deze plaats onder mijn gehoor kwamen. Ik moet met Paulus zeggen: onze prediking is niet in bewegelijke woorden der menselijke wijsheid, maar in betoning des Geestes en der kracht, onder u lieden geweest, **1 Cor. 2:4, 1 Thess. 1:5**. Gij zelve zijt onze brief, geschreven in onze harten, bekend en gelezen door alle mensen, als het openbaar is geworden dat gij een brief van Christus zijt, en door onze dienst bereid, **2 Cor. 3:3**. De liefde en achting die ik van dezen genoten heb zal ik niet licht vergeten, eerder zal mijn rechterhand mij vergeten. **Ps. 137:5**. Ik moet met David zeggen: Eerder zal mijn geest in de dunne lucht verdwijnen en mijn gebrand gebeente verlaten, dan dat ik de weldadigheid en de liefde vergeten zal. Ik moet u, o dierbare gemeente! den lof geven die Paulus de Galatiërs gaf: dat gij, zo het mogelijk ware geweest, uwe ogen had uitgegraven, en mij gegeven hebben, **Cap 4:15**; wat hebt gij liefde voor mijn persoon en achting voor mijn dienst getoond, hoe menigmaal mijn aandringen onder goddelozen verdedigd, mijn menselijke zwakheden met den mantel der liefde bedekt, o ik kan 't met mijne stamelende tong en verkropte keel niet uiten, en daarom, mijn geliefden! wil ik liever zwijgen, dan u mijn lof niet naar waarde te geven.

Ik had mijn leeftijd onder ulieden wel willen eindigen om door de dood alleen te scheiden. 't Was ook wellicht uw wens, uw begeerte geweest; dat toonde gij toen ik de eerste maal te **Ellewoudsdijk** beroepen was; wat smeekte gij met de Emmaüsgangers **Luk. 24**: blijf bij ons. Daarin heb ik bewilligd, omdat ik zag en bemerkte dat dit geen roeping van God was; dit hebt gij nog meer getoond in dit ons tweede beroep. De tranen en het gewezen bij dag en nacht gezien, het bidden dat tot mijn oren gekomen is, hebben mij doen vermageren, mijne ingewanden met Jozef ontstoken, en in mijn kamer gaande om te wenen; maar te blijven, heb ik moeten weigeren. **Hand. 18:20**. Ik heb wel gewild maar niet gekund.

De grote en soevereine Koning, de grote Oogstheer van Zijn kerk, Die mij aan ulieden gegeven heeft, Die roept mij uit dezen wijngaard, en wijst mij door Zijn bepaalden vinger naar de **Nieuwe Tonge**.

1. Hij die de tijden te voren geordineerd en de bepalingen der woningen gemaakt heeft, Die heeft mij door dienst van mensen beroepen; een beroep van hetwelk men zeggen mag; zoo ergens de stemme des volks de stemme Gods is, zoo is het dit beroep; ik ben van diegene, welke God kennen, al voor drie jaren van hen bij den Heere afgebeden en door de ganse gemeente in haar hart beroepen. Maar door de vijanden der kerk tot nu toe verhinderd geweest en was ten uwe nutte en hare beproeving, dat zij mij niet eerder hebben kunnen beroepen. Maar de Heere, die alles schoon maakt, **Pred. 9:11**, heeft door zijn almacht de weg gebaad, dat de lang verdrukte kerk gered wordt; en mij te beroepen, met eenparigheid van stemmen, dat de opzieners en gemeente vol vreugde uitroepen: komt tot ons over!

De beroeping werd mij door twee leden van het kerkelijk bestuur, die God kennen, opgedragen, die mij alles verhaalden; waarover ik zeer ontdaan werd en in grote engte werd gebracht, dat mij 4 dagen uitstel deed nemen, om met de mond des Heeren raad te plegen, en mij te bedienen, van adviezen der godzalige leeraars. Ik dacht om zuiver te werken de beide plaatsen in de balans voor den Heere te brengen, en op mijn hart te letten, hoe God het boog door Zijn wil. Ik zag ware reden om te blijven, ik was nog niet verzadigd onder ulieden, het woord had nog een bijzondere kracht om te overtuigen; te bekeren en op te bouwen. Sommige staan in de kindergeboorte, andere eerst gebaad en zwak in de genade, die nog vele opkweking nodig hebben; uwe liefde is niet verkoeld, de ernst niet verflauwd, de toevloed van mensen niet verminderd.

Daarentegen zag ik dat er vele redenen waren, die mij noodzaakten om te gaan. Daar lag de stemme Gods, onder Wiens wil alles buigen moet; een gemeente veel groter in getal, die nu al 4 jaren herderloos geweest is en alzo hongert naar het woord Gods, **Amos 8**; 't is alzo een smachten naar het oude prediken, hetwelk een goede hoop geeft om daar veel winst voor Koning Jezus te doen. Daarbij scheen mij klaar toe dat God de gebeden van Zijn volk, daar nu 3 jaren achtereen uitgestort voor Zijn troon, om mij te mogen hebben, verhoord heeft. Om te zwijgen van de plaats, inkomsten, maagdschap en andere omstandigheden, die niet in aanmerking komen, maar alleen de stem van God.

Dat alles bracht ik voor de Heere en betuigde Zijn gewillige knecht te zijn. Ik zou mijn wil verzaken, de Zijne gehoorzamen. Hij moest het mij maar tonen en Zijn aangezicht laten medetrekken **Exod. 33:14**. Hieronder bleef ik biddend en worstelend. Ik wilde niet optrekken of Hij moest mij ook inwendig roepen, overreden en ontdekken, dat dit Zijn stem was. En als ik op een morgenstond radeloos nederzat opziende tot God, zo kwamen mij onverwachts de woorden voor, die wij lezen **Hand. 10:19-22**. Hoe ik daaronder gesteld was, wat er toen in mij omging, hoe gewillig ik toen was om op Zijn woord te gaan, zal ik niet licht vergeten en mij eeuwig in verruiming in deze zijn.

Daarbij kwam nog het eenparig oordeel van godzalige leeraars dat ik moest gaan. En het hoge woord moet er uit dat de Heere het ook, zelf aan u, Godzaligen! ontdekt heeft, dat het des Heeren weg was dat ik moest gaan, hoe bitter het ook voor u was, dat hebt gij mij zelf onder tranen betuigd, dat gij mij om 't Heeren wil niet meer begeert. **Hand. 21:14**.

Ziedaar, geliefde gemeente! oordeel zelve; nu ik dat voorgenomen heb, heb ik dan, wel lichtvaardig gehandeld? Mag ik met Paulus, vragen, **2 Cor. 1:17**. Er bestaan geen reden van uw kant, die mij tot dit vertrek hebben aangezet het is Gods stem alleen. O, dat gij dan ook met Laban en Bethuel zeide: van den Heere komt deze zaak, wij kunnen kwaad nog goed tot u spreken; trek henen, **Gen. 24:50**.

Ik weet dat er enigen blijde zijn over mijn vertrek, andere bedroefd en sommige bedroefd noch blijde.

Gij die *blijde zijt over mijn vertrek*, uwe blijdschap is mij tot droefheid, omdat ik in u geen vrucht mijner dienst bemerk. Dat ik zoo lang te vergeefs heb staan roepen en bidden, dat gij u tot de Almachtige mocht bekeren, dat mijn onophoudelijk aandringen onnut en zonder kracht is geweest, ik moet u dit nog zeggen: betoverden van de duivel, ik zal u geen bestraffend man meer wezen, mijn aandringen is ten einde, het is nu de laatste ure, de laatste woorden; ik profeteer tegen u en appeleer voor het hof van de hemel Die onpartijdige Rechter; en neem heden tot getuigen hemel en aarde; de predikstoel waarop ik sta, uwe eigen, oren en consciëntie, dat ik het heil uwer zielen

gezocht heb u enkel waarheid geleerd heb, waarop ik mijn eigen ziel waag en de eeuwigheid afwacht. Ik blijf dan tot den dag des oordeels tegen u getuigen, daar zal ik u afwachten en ik verzeker u dat gij weten zult, dat er een profeet onder ulieden geweest is; heb ik hier tevergeefs geroepen, mijn recht is bij de Heere, mijn werkloon bij God, **Jes. 49:4**. Maar ach, ach, dit is nog niet alles zoo gij onbekeerd blijft, **Matth. 11:22-24 en 12:41**.

Die bedroefd zijt om mijn vertrek, zijn zeker velen; die weken en dagen met een overstelpde ziel zitten, uit wiens keel een naar geluid van de droefheid des harten gehoord wordt; uw droefheid is mijn blijdschap en kroon, **Fil. 4:1**, omdat dit een teken is van onderlinge vriendschap en vrucht mijner dienst. Bedwingt uw stem van gewezen, o gij mijn schapen en tedere lammetjes, het is de wil van uw hemelse Vader; die gij immers ook wilt? **Hand. 21:14**. Het is mij ook niet gemakkelijk dat ik u verlaten moet en wellicht voor eeuwig en dat moet uw hart bedroefd maken, als die van **Efeze, Hand 20:38**; maar grijpt moed, grijpt moed! o bedrukte zielen, gij behoudt nog het beste: uw Vader die u geen wezen laten zal, uw Bruidegom, uw Man zal u in liefde omhelzen en wel zorg voor u dragen. Uw Vertrouster; de Heilige Geest blijft bij u tot in eeuwigheid. Ik ga niet tot meerdere ruste, maar tot meerdere arbeid. Ik blijf achter dezelfde God aandringen in hetzelfde werk bezig; om Koning Jezus' rijk uit te breiden, en door den dodelijken dag te dreigen, de zondaars te noodzaken dat zij de dag der zaligheid zoeken.

Die noch bedroefd of blijde zijt, ik scheid ook van u zonder droefheid of blijdschap; hoewel ik wel anders gewenst had uit liefde voor uw zielen maar geef u aan God over.

Het is tijd, ja meer dan tijd om afscheid te nemen en het laatste vaarwel u toe te zeggen; ja om naar het voorbeeld, van Jakob, Mozes, Jozua, David en anderen den laatsten zegen uit te spreken, hetwelk is: *dat God Ja en Amen, het zal maken*. Maar ach! het hart breekt mij als ik daaraan denk, mijn moed bezwijkt, mijn stem wordt week en weet niet hoe ik het laatste vaarwel zal uitstamelen, maar het moet evenwel zijn en laat mij dan toe dat mijne ziel u zegene, eer wij scheiden. *Stond het in mijne hand, zowel als het in mijn hart en mond ligt, hemel en aarde gaf ik u in één gift*.

Roem heeft de drieëenige Verbonds-God voor al de lust, ernst en ijver, Die Hij aan mij, Zijn onwaardige dienstknecht gegeven heeft, om achter Hem aan te dringen, voor zo veel gezondheid, kracht en bewaring, voor het behoeden in leer en leven en inzonderheid voor al dien zegen over het woord dat Zijn knecht gesproken heeft. Al was het maar één ziel geweest, die daardoor bekeerd was geworden, het kan naar waarde niet meer erkend worden; *en nu zijn er zoo veel bekeerd geworden, als men bijna nooit meer gehoord of gezien heeft*.

O God! hier verstom ik; wat zal uw knecht meer zeggen, gij kent mijn hart; hierin verlies ik mijzelf ik kan het hier niet ontkennen, noch naar waarde schatten, maar ik hoop, o mijn God en Vader, mijn lieve Heere Jezus, U in de zalige eeuwigheid lof en dankzegging daarvoor toe te brengen!

Ik wend mij mede tot u *Achtbare Heeren*, die tesamen het college van de wet uitmaken. Ik dank u; waarde overheden, voor alle blijken van gunst en achting aan mij bewezen, gedurende de tijd, dat ik hier geweest ben. Ik heb Gods woord, zeg ik met Ehud, **Rich. 3:20** en verzoek, aan u in naam van God dat gij toch alles zult aanwenden wat in uw vermogen is tot heil van deze herderloze gemeente, en de opzieners der kerk overal in

behulpzaam te zijn, ten einde deze kerk spoedig van een man naar Gods harte voorzien worde. En daartoe wens ik u, Achtbare Heren, Jehovah's licht en genade. Hij kroon uw hoofd met wijsheid, begunstig uwe zielen met verstand, om uw gerichten Godes te houden, 't volk bescheiden, wijs en voorzichtig te regeren; de kerk voor alle aanvallen van buiten te bewaren. De drieëenige God geve u de zegen Abrahams naar het eeuwige testament; de gewisse weldadigheden Davids, die getrouw zijn. Hij zegene u, uwe hooggeleerde familiën, uwe bediening. Weest steunpilaren van de burgerstand, een schrik voor goddelozen, tot blijdschap der vromen, tot zaligheid uwer zielen.

Nu richt ik mij tot mijne broeders *Ouderlingen en Diakenen*. Zal ik tot u zeggen als Jonathan zeide: och kon ik u medenemen, maar dat kan niet, ik moet gaan en gij bij de gemeente blijven. Ik dank UEWd. voor al de liefde en vriendschap van u genoten, voor alle raad en daad, waarmede gij mij behulpzaam geweest zijt, om achter de Heere aan te dringen; mij is niet een hamerslag van twist bekend, ik heb geen zaak achter de Heere aangedrongen of gij hebt mij bijgestaan; ja menigmaal in aandringen bemoedigd; eeuwig zal ik uw lof uitgalmen. Ik schei nu van u en draag al de toevertrouwde zielen aan u op; de kerk zonder vader, de schapen zonder herder geef ik u, verwaarloos die niet; God heeft u wettig in de kerk geroepen en u bevolen, om een ander herder over deze kudde te stellen. Ik geloof dat gij een verdrukking van 10 dagen zult hebben, maar weest getrouw tot den dood en gij zult de kroon des levens ontvangen.

Ziet om naar een man die God kent, in wie de Geest is en met gaven van wijsheid en genade voorzien, die op de eigen gronden van waarheid bouwt, die al voor jaren in deze plaats gelegd zijn en die op dezelfde wijze aandringt. Geeft nooit de gemeente over aan een blinde leider; werken de Ambachtsheren u tegen, staat als mannen, wijkt geen haar breed, laat met Mozes geen klauw na, want het is Gods kerk en gij zijt hare weesheren, die rekenschap moeten geven.

Nu, mijne Broeders! God doe uw werk gelukken, Hij geve u een standvastige lijdzaamheid, een onverzettelijke getrouwheid, een geest van wijsheid en heilige waakzaamheid, voor de wolven die de kudde niet zullen sparen. **Hand. 20.** De God Jakobs bevestig uw broedervrede, opdat door Babels verdeeldheid het kerksnoer niet breekt. De Heere vervulle al uwe begeerten, **Ps. 20 vs. 5.** Hij zegene u, Hij geve aan iegelijk ondersteunende genade tot waarneming van uwe zwaarwichtige bediening en brenge u na dit leven in de zalige eeuwigheid om daar met de 24 ouderlingen aan te zitten in het koninkrijk der hemelen, eeuwig en altoos!

Ik richt mij tot u, *geliefde gemeente*, weesjes zonder vader, schapen zonder herder, zwakke en blatende lammetjes. Ziedaar mijn laatste testament; blijft bij de aangenomen leer, die ik u geleerd heb.

In het *algemeen* dank ik u, groot en klein, rijk en arm, voor uwe liefde en achting die gij aan mij en mijnen dienst betoond en deze plaats met uwe tegenwoordigheid vereerd hebt. Ik schei nu van u, maar ik wens dat God u beware voor verval van kennis en van Godzaligheid. De Heere stelle in kort een man naar Zijn hart over u, **Num. 27.** Een man die het werk des Heeren niet bedriegelijk doet, een man die op de oude gronden der waarheid, die ik hier gelegd heb, voortbouw en aandrings, opdat gij door geen nieuwe wind van leer omgevoerd wordt; een man die vrij is van mijn gebreken, een man die met een dubbele maat des Geestes begiftigd is, een man die door leer en leven sticht, een man die een verborgen leven met God kent. De goede God zegene u met de zegen van boven, des afgronds, der borsten en der baarmoeder, **Gen. 49 vs. 25.** Hij zegene u met genade, geloof, met Geest tot heiligmaking van u allen. De Heere beware u in één hart, één zin, met ootmoedigheid, zachtmoedigheid verdragende elkander in liefde.

In het bijzonder heb ik nog een woord te zeggen en dan eindig ik, het is tot u, *Godzaligen!* tot u mijn lievelingen, die ik kinderen in Christus noem. Gaat uw vader weg, God zij en blijve de Leidsman uwer jeugd. Dat Hij Die zwakken leert gaan, Die de gebogene opricht, Die van de kudde is afgedwaald terugbrengt, Die krank zijt sterkt, en die sterk is aandrijft tot plichtsbetrachting door Zijne genade, u vertrooste door Zijn belofte, Hij vermeerdere uw liefde tot Jezus en lust om in Zijne geboden te wandelen. O, ik wens dat God geve dat gij moogt opwassen als de palm- en cederboom, op de Libanon, **Ps. 9.** De genade en vrede van God zij u vermenigvuldigd, **1 Petr. 1:2.** Hij geve u voorkomende, medewerkende en achtervolgende genade om Hem nabij te blijven, genade om voor Hem te leven en te sterven.

Ik sluit met **Paulus Fil. 1:27:** Alleenlijk wandelt waardiglijk het Evangelie van Christus, opdat, het zij ik kom en u zie, het zij ik afwezig ben, ik van uwe zaken moge horen, dat gij staat in ééne geest, met één gemoed, gezamenlijk strijdende door het geloof des Evangeliums.

Zijn er ook nog *onbekeerden*, die indruk krijgen van de zegen te missen en tot mij zeggen: *hebt gij maar één zegen, mijn vader, zegent ook mij!* Ja ik heb voor u ook nog een zegen, onheilige Ezaus; ik wens, dat God u door Zijn genade sterke, bekere en wederbare, u al uw zonden vergeve, u door Zijn Geest heilige, opdat gij door de waarachtigheid van ons aandringen, den doodslijken dag ontwijkt en Jezus u dierbaar wordt; hiertoe bevele ik u Gode en de woorden Zijner genade, Die machtig is u op te bouwen en een erfdeel te geven onder al de heiligen, **Hand. 20:32.**

Gij weet, mijne *kwekelingen!* tedere planten die ik door Catechisatiën heb trachten op te kweken, nu moet ik van u scheiden; houdt wat gij hebt, weest niet achteloos op Gods Woord, maar groeit meer en meer op. Als ik dat hoor zal ik mij verblijden dat mijne kindertjes in de waarheid wandelen, **3 Joh. 1:14. 2 Tim. 3:14.**

Nu sluit ik mijn mond, maar niet mijn hart om u de zegen des Allerhoogsten toe te wensen, zegent mij nu ook om des Heeren wille, laat mij in die zegen in vrede henen trekken. Houdt altijd een dankbaar hart omtrent mijn dienst; laat mijn gedachtenis altoos een zegen onder u zijn, weest mij altoos een sierkroon en vergeet mij om Christus wil niet. Blijft voor mij bidden, **2 Thess. 3:1,** opdat het woord des Heeren zijnen loop hebbe, en verheerlijkt worde, gelijk ook bij u; ik zal het voor u blijven.

Voor het laatste dan vaarwel, vaarwel! geliefde gemeente, vaarwel! Ik sluit met **Hebr. 13:20-21.** De God nu des vredes, Die den grote Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen testaments, uit de doden heeft wedergebracht, namelijk onzen Heere Jezus Christus, Die volmake u in alle goed werk, opdat gij Zijn wil moogt doen; werkende in u, hetgeen voor Hem welbehagelijk is, door Jezus Christus; Denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen

Franco Gaveel werd geboren te Goedereede op 27 augustus 1700.

Proponent predikant 1729.

Bevestigd te Borssele 8 januari 1730.

Op 7 november 1734 vertrokken naar Nieuwe Tonge.

Aldaar overleden 21 september 1763.